

32. Seamster, T. L., Redding, R. E., Cannon, J. R., Ryder, J. M., & Purcell, J. A. (1993). Cognitive task analysis of expertise in air traffic control. *The International Journal of Aviation Psychology*, 3, 257–283. Retrieved from: https://doi.org/10.1207/s15327108ijap0304_2
33. Seifoori Zohreh. (2018) Postgraduate English students' metacognitive awareness of reading strategies and their reading comprehension: A comparative study. *The Journal of Applied Linguistics and Discourse Analysis*, vol. 3 (1), 117–134.
34. Sheorey Ravi & Mokhtari Kouider. (2001) Differences in The Metacognitive Awareness of Reading Strategies Among Native and Non-Native Readers. *System*, vol. 29, 431–449.
35. Shih Hui Chia Judy, & Huang Shenghui. (2018) EFL learners' metacognitive strategy use in reading tests. *English Teaching & Learning*, vol. 42 (2), 117–130. Retrieved from: <http://doi.org/10.1007/s42321-018-0007-3>
36. Teng Mark Feng. (2019) The benefits of metacognitive reading strategy awareness instruction for young learners of English as a second language: Metacognitive instruction in reading. *Literacy*, vol. 54 (5), 29–39. Retrieved from: <https://doi.org/10.1111/lit.12181>
37. Van Gelderen Amos, Schoonen Rob, De Gloppe Kees, Hulstijn Jan, Snellings Patrick, Simis Annegien & Stevenson Marie. (2004) Linguistic knowledge, speed of access and metacognitive knowledge in first and second language reading comprehension. *Journal of Educational Psychology*, vol. 96 (1), 19–30. Retrieved from: <http://doi.org/10.1037/0022-0663.96.1.19>
38. Yüksel İlknur, Yüksel İsmail. (2011) Metacognitive Awareness of Academic Reading Strategies. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. vol. 31 (2012), 894–898. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.12.164>
39. Zhang Lian & Seepho Sirinthorn. (2013) Metacognitive Strategy Use and Academic Reading Achievement: Insights from a Chinese Context. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, vol. 10 (1), 54–69.
40. Zhussupova Roza, Kazbekova Meruyert. (2016) Metacognitive strategies as points in teaching reading comprehension. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, vol. 228, 593–600. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.07.091>

УДК 378:373.3.091.12.011.3-051]:[37.091.39:811.161.2'36]

DOI 10.25128/2415-3605.21.1.13

ГАЛИНА ОДИНЦОВА

ORCID ID 0000-0003-0808-1522

odyntsova@ukr.net

кандидат філологічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ЦІКАВОГО МОВОЗНАВСТВА

Розглянуто питання формування граматичної компетентності як складової лінгвістичної компетентності особистості. Проаналізовано сутність дефініції «граматична компетентність», запропоновано власне розуміння цього поняття. Виокремлено структурні компоненти граматичної компетентності (граматичні знання, граматичні уміння й навички, граматична усвідомленість). Зазначено, що вивчення граматичної системи мови вимагає логічних операцій аналізу наукової інформації, уміння порівнювати й зіставляти мовні факти, їх узагальнювати, виявляти певні закономірності. Окреслено можливості навчальної дисципліни «Формування мовної особистості молодшого школяра засобами цікавого мовознавства» у процесі формування граматичної компетентності студентів у контексті дисциплін лінгвістичного циклу. Акцентовано увагу на використанні елементів цікавого мовознавства при опрацюванні студентами понятійно-категоріального апарату. Запропоновано враховувати інтерпретації лінгвістичних термінів мовознавцями, співвідносити сучасні терміни з їхніми відповідниками у старих граматиках. Доведено, що в діахронічному плані відбулося звуження дефініції терміна «граматика». Виокремлено також інші методи та прийоми роботи при формуванні граматичної компетентності студентів (розкриття етимології мовних понять, використання лінгвістичних афоризмів, елементів порівняльно-історичного мовознавства, дидактичної поезії, лінгвістичних казок, цікавих завдань і вправ, загадок, завдань-жартів,

виконання навчальних проєктів), які сприяють розширенню наукового кругозору майбутніх педагогів, підвищенню їхнього професійного рівня.

Ключові слова: цікаве мовознавство, граматична компетентність, граматики, термінологія, майбутні педагоги, мовна особистість.

ГАЛИНА ОДИНЦОВА

кандидат філологічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
ул. Максима Кривоноса, 2, г. Тернопіль

ФОРМИРОВАНИЕ ГРАММАТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ СРЕДСТВАМИ ИНТЕРЕСНОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ

Рассмотрены вопросы формирования грамматической компетентности как составляющей лингвистической компетентности личности. Проанализирована сущность дефиниции «грамматическая компетентность», предложено собственное понимание этого понятия. Выделены структурные компоненты грамматической компетентности (грамматические знания, грамматические умения и навыки, грамматическая осознанность). Отмечено, что изучение грамматической системы языка требует логических операций анализа научной информации, умения сравнивать и сопоставлять языковые факты, обобщать, выявлять определенные закономерности. Определены возможности учебной дисциплины «Формирование языковой личности младшего школьника средствами интересного языкознания» в процессе формирования грамматической компетентности студентов в контексте дисциплин лингвистического цикла. Акцентировано внимание на использовании элементов интересного языкознания при изучении студентами понятийно-категориального аппарата. Предложено учитывать интерпретации лингвистических терминов языковедами, соотносить современные термины с соответствующими им в старых грамматиках. Доказано, что в диахроническом плане произошло сужение дефиниции термина «грамматика». Выделены также другие методы и приемы работы при формировании грамматической компетентности студентов (раскрытие этимологии языковых понятий, использование лингвистических афоризмов, элементов сравнительно-исторического языкознания, дидактической поэзии, лингвистических сказок, интересных задач и упражнений, загадок, задач-шуток, выполнение учебных проектов), которые способствуют расширению научного кругозора будущих педагогов, повышению их профессионального уровня.

Ключевые слова: интересное языкознание, грамматическая компетентность, грамматика, терминология, будущие педагоги, языковая личность.

HALYNA ODYNTSOVA

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 Maksym Kryvonis Str., Ternopil

FORMATION OF GRAMMATICAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS BY MEANS OF INTERESTING LINGUISTICS

The questions of formation of grammatical competence as a component of an individual's linguistic competence have been considered, the essence of the definition of "grammatical competence" has been analyzed and author's comprehension of this notion has been suggested. The structural components of grammatical competence (grammatical knowledge, grammatical skills and abilities and grammatical awareness) have been singled out. It has been emphasized that the study of grammatical system of a language requires logical operations, such as scientific information analysis, ability to compare, relate and summarize the linguistic facts and deduce certain regularities. The possibilities of the subject "Formation of primary school students' language personality by means of interesting Linguistics" in the process of formation of students' grammatical competence in the context of linguistic subjects cycle have been outlined. Special attention has been paid to the application of interesting Linguistics elements while teaching students notional and categorical apparatus. It has been suggested to take into account the interpretation of linguistic terms by linguists, consider and correspond the modern ones with their equivalents in the old Grammar books. It has been proved that the definition of the term "Grammar" has been narrowed down diachronically. There have been outlined the other methods and

techniques applied to form student's grammatical competence (revealing linguistic notions etymology, using linguistic aphorisms, Comparative Historical Linguistics elements, didactic poetry, linguistic fairytales, entertaining tasks, exercises, jokes, learning projects) that contribute to enlargement of future teachers' scientific perspective and their professional level growth.

Keywords: interesting Linguistics, grammatical competence, grammar, terminology, future teachers, language personality.

Основним завданням сучасної лінгводидактики є формування мовної особистості на основі компетентнісного підходу, основні положення якого задекларовані Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, концепцією Нової української школи, Державними стандартами початкової та базової середньої освіти, а також іншими офіційними документами в галузі освіти. У контексті нових вимог до викладання мови як навчальної дисципліни акцентується увага на підготовку особистості з належним рівнем лінгвістичної компетентності, що передбачає засвоєння знань про мову як систему, опанування базовими мовними вміннями й навичками та усвідомлене ставлення до мовленнєво-комунікативної діяльності.

Одним із компонентів лінгвістичної компетентності є граматична компетентність. Теоретичні основи граматики як науки (її морфологічної та синтаксичної систем) в українському мовознавстві відображені у дослідженнях І. Вихованця, К. Городенської, О. Безпояско, А. Грищенка, А. Загнітка, В. Русанівського, К. Шульжука, В. Горпинича, М. Плющ та ін. Методичні аспекти вивчення граматики висвітлені у працях О. Біляєва, В. Мельничайка, М. Плющ, М. Шкільника, В. Горяного, Н. Грипас, О. Горошкіної, С. Карамана, Н. Дикої, Т. Горохової, Г. Шелехової та ін. Хоч у лінгводидактиці достатньою мірою описані методи і прийоми формування граматичної компетентності мовної особистості, однак використанню елементів цікавого мовознавства у цьому процесі присвячені поодинокі розвідки (А. Стріха, А. Мовчун, І. Вихованець, А. Гуревич та ін.).

Мета статті – обґрунтувати доцільність використання елементів цікавого мовознавства у процесі формування граматичної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Студювання й аналіз науково-методичної літератури засвідчує, що граматичну компетентність розглядають як:

– володіння граматичними поняттями, а також засобами вираження граматичних категорій; навички і вміння адекватно використовувати граматичні явища в мовленнєвій діяльності в різноманітних ситуаціях спілкування для розв'язання комунікативних задач і вирішення проблем [3, с. 7];

– свідоме сприйняття вираження мови як запам'ятовування чітко сприйнятих синтагм, пов'язаних зі змістовими і ситуаційними характеристиками комунікативної взаємодії. Але вона також може розумітися абстрактно – як свідоме сприйняття закономірностей і правил [1, с. 25];

– здатність людини до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань і розуміння граматичного оформлення мовлення інших, що базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань та граматичної усвідомленості [11, с. 75];

– комплекс знань про граматичні одиниці, засоби вираження граматичних категорій та граматичних значень; умінь і навичок будувати ефективну мовленнєву поведінку з урахуванням особливостей функціонування граматичних одиниць у текстах різної жанрово-стильової належності, комунікативного досвіду використання їх в усному й писемному мовленні; сформованих цінностей, що виявляються передусім в усвідомленні ролі мови в розвитку особистості [7, с. 7–8].

У нашому розумінні граматична компетентність – це система знань про граматичні одиниці в їхній взаємодії і взаємозв'язку, про норми їх функціонування у мові, вміння усвідомлено використовувати граматичні ресурси мови у процесі мовленнєвої діяльності особистості залежно від комунікативної настанови.

Ми поділяємо думку дослідників про те, що у структурі граматичної компетентності (як і будь-якої іншої) можна виділити: а) граматичні знання – це засвоєння теорії про граматичні поняття, їхні категоріальні ознаки, класифікації, особливості функціонування, літературні норми; б) граматичні вміння і навички – це індивідуальне користування морфолого-синтаксичними ресурсами в усному й писемному мовленні з урахуванням граматичного ладу

мови; в) граматичну усвідомленість – це розуміння ефективності використання відповідних граматичних конструктів у власному мовленні, чуття граматичної корекції, прагнення до самовдосконалення і саморозвитку.

Відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти опис граматичної організації включає особливості елементів, категорій, класів, структур, процесів, відношень (зв'язків) [6, с. 177–179]. Тобто граматику абстрагується від конкретних явищ, предметів, речей і оперує категоріями логіки. Це вимагає відповідних інтелектуальних зусиль, аналізу наукової інформації, вміння порівнювати й зіставляти мовні факти, їх узагальнювати, виявляти певні закономірності.

Формування граматичної компетентності у студентів спеціальності 013 Початкова освіта Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка відбувається впродовж вивчення навчальних дисциплін лінгвістичного циклу: «Сучасна українська мова з практикумом», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Основи культури і техніки мовлення»; «Лінгвістичний аналіз тексту»; «Практикум із розвитку зв'язного мовлення» та ін. Вивчення програмового матеріалу лінгвістичних дисциплін забезпечує належне оволодіння основами знань з граматики як окремої підсистеми сучасної української літературної мови. Студенти поглиблюють теоретичні відомості, знайомляться із поглядами провідних науковців на виучувані мовні явища, спостерігають за самотніми рисами сучасної української літературної мови на граматичному рівні, удосконалюють морфологічні та синтаксичні норми, що загалом сприяє підвищенню культури мовлення майбутніх педагогів і формуванню в них комунікативної компетентності.

Значні можливості у процесі формування граматичної компетентності майбутніх учителів початкової школи має вибірково дисципліна «Формування мовної особистості молодшого школяра засобами цікавого мовознавства». Оскільки студенти достатньою мірою уже володіють необхідним обсягом мовознавчої теорії, опрацювання наукової інформації можна доповнити використанням елементів цікавого мовознавства, які сприятимуть розвитку їхньої пізнавальної активності, стимулюватимуть потребу до оновлення і поглиблення набутих знань. Вивчення цієї дисципліни покликане збагатити теоретичні відомості студентів цікавими фактами порівняльно-історичного характеру, удосконалити навички науково-пошукової та дослідницької роботи, розширити знання студентів про цікаві форми і види роботи на уроках української мови, розвивати їхні креативні здібності, формувати мовну особистість вчителя початкової школи як зразок для наслідування молодшими школярами.

Вивчення будь-якої науки розпочинається із ознайомлення з її *термінологічним базисом*. Окремі аспекти роботи над засвоєнням граматичних термінів уже привертала увагу дослідників [4; 8; 10]. Як стверджують М. Дрозд і Т. Кияк, «між усіма без винятку термінами існує прямий або опосередкований логіко-семантичний зв'язок, матеріалізований у дефініціях термінів [5, с. 505]. Тому опрацювання дефініцій граматичних понять варто доповнити цікавою в науково-пізнавальному плані інформацією, яка допомагає розкрити сутнісні ознаки мовної одиниці чи явища. Так, сам термін «граматика» (грец. γράμματικῆ, від γράμμα — літера, написання) в сучасній науці про мову розглядають у двох значеннях: 1) будова мови, тобто система морфологічних одиниць, категорій і форм, синтаксичних одиниць і категорій, словотвірних одиниць і способів словотворення; 2) розділ мовознавства, що вивчає граматичну будову мови [12, с. 103].

У давнину граматику вважали «наукою, як правильно писати і розмовляти», тобто словом «граматика» називали опис мови взагалі. До неї зараховували також і фонетику, і лексикологію. У свій час Лаврентій Зизаній зазначав, що граматику «ключем-бо єсть, отворяючи всім ум, к познанію в преправній разум». Давні граматики виконували роль підручників, за яким діти навчалися читати і писати (у сучасному розумінні – це буквар). Такою «найдовговічнішою» граматику вважається «Граматику словенська» (1619 р.) Мелетія Смотрицького, за якою майже 150 років навчалися учні українських і білоруських шкіл [9, с. 86–87]. Отже, діяхронічно відбулося звуження дефініції терміна «граматика».

Актуалізувати інформацію про основні одиниці понятійно-категоріального апарату допоможуть відомості про їхні назви у старих граматиках. Наприклад, раніше іменник мав такі назви: «ім'я суще», «ім'я предметне», «ім'я самостійне», «сущник», «предметник», «речівник», «йменник». Прикметник у старих граматиках називався «ім'я приложне», «ім'я призначне»,

«ім'я прикметне», «призначник». Впродовж свого існування числівник іменувався «ім'я числове», «ймення чисельне», «чисельник». Замість сучасного займенника раніше використовували такі терміни: «містоімення», «містойменник», «займенник». Прислівник називався «придієсловником», «прийменник» був «предложником», «відносником», «стосувником», а сполучник – «злучником», «союзом». Вигуки у старих граматиках називали «межислівцями», пропонувалися також терміни «викрик», «оклик», «виклик» і навіть «чутственник». У граматиці Василя Сімовича (1921) знаходимо такі назви деяких синтаксичних понять: «спійня речень» – поєднання речень; «рівнорядно-зложені речення» – складносурядні речення; «нерівнорядно-зложені речення» – складнопідрядні речення; «зложене речення» – складне речення; «стягнене речення» – речення з однорідними присудками; «голе речення» – непоширене речення; сполучка – зв'язка тощо. Порівняння сучасних граматичних термінів з їхніми синонімічними відповідниками у давніх граматиках допомагає студентам заглибитися у їхню внутрішню суть, функціональне призначення, глибше орієнтуватися в мовознавчій теорії, формує когнітивний підхід до одержання знань.

У процесі становлення граматичної терміносистеми цікаво простежити також інтерпретацію деяких лінгвістичних понять мовознавцями. Про назву «містоймення» Іван Нечуй-Левицький у своїй граматиці (1914 р.) з гумором зазначав: «Відомо, що слово місто – город, і вийшло городойменник. Чом, пак, не селойменник?». Він же був проти термінів «доконаний вид» та «недоконаний вид» дієслів, аргументуючи це так: «Доконаний має значення: померший в муках конання. Виходить, що дієслова бувають помершого й непомершого виду». І. Нечуй-Левицький пропонував види дієслів називати «скінчений і нескінчений», «многоразний і одноразний» [цит. за: [9, с. 115, 120]. Такі відомості сприяють формуванню у студентів мовного чуття, критичного осмислення наукової інформації.

Цікаві факти про походження та історію виникнення лінгвістичних одиниць одержують майбутні педагоги, досліджуючи їхню *етимологію*. Наприклад, винахід терміна «морфологія», який походить із коренів двох грецьких слів (μορφή – «форма» і λογία – «слово», «вчення»), належить великому німецькому поетові Й. В. Гете, який багато років вивчав будову й форму рослин і тварин. Як мовознавчий термін слово «морфологія» стало широко вживатися в кінці XIX – на початку XX ст. А числівник «сорок» спочатку був іменником, який мав значення «мішок». Це справді був мішок, у який поміщалося рівно 40 шкірок соболів чи білок, бо саме стільки їх ішло на пошиття однієї шуби. Зашитий і запечатаний сорок із вказаною кількістю шкірок за часів Київської Русі служив грошовою одиницею.

Одним із прийомів розкриття семантики граматичних понять може бути використання *лінгвістичних афоризмів*, які в образній формі вербалізують їхнє значення: «Серцевиною мови є граматика» (Іван Вихованець); «Граматики – душа мови, поза нею естетика мови просто неможлива, оскільки саме граматичні форми та особливості їх використання є тим ядром, що дає можливість правильно донести думку, комунікативні завдання, які ставить перед собою мовець» (Юрій Прадід); «Словник – це те, що знає нація про світ, а граматики – це те, що вона про цей світ говорить» (Віталій Жайворонок); «Займенники як запасні гравці на футбольному полі чи дублери в театрі виходять на поле, коли вимушено «звільняють гру» повнозначні слова» (Олександр Реформатський); «Синтаксис – вічний двигун, який приводить у рух усю могуть мови» (Іван Вихованець) тощо. Такі висловлювання відомих мовознавців демонструють єдність логіко-аналітичного й асоціативно-метафоричного мислення. Образні асоціації, гармонійне поєднання глибокого змісту з оригінальною формою відкривають нове бачення уже відомого лінгвістичного явища, допомагають по-новому осмислити його сутність і характерні ознаки.

Розширенню наукового кругозору майбутніх педагогів сприяє використання *елементів порівняльно-історичного мовознавства*. Виконуючи завдання проблемно-пошукового характеру, студенти дізнаються про особливості функціонування аналогічних граматичних одиниць в інших мовах, поглиблюють розуміння граматичної структури мови, дізнаються цікаві факти з історії вивчення мовних явищ. Наведемо декілька прикладів такої інформації:

- у світі немає жодної мови, де б не було іменника, дієслова, числівника чи займенника, тоді як прийменники – не обов'язкові структурні компоненти кожної мови;
- категорія числа іменника зараз об'єднує два значення: однину і множину. А колись (приблизно до кінця XII – початку XIII ст.) існувала ще форма двоїни, тому можна було сказати

«дві руці», «дві рибі», «дві голові». У деяких мовах (нижньолужицькій, верхньолужицькій, словенській) двоїна існує ще й зараз;

- ще грецькі вчені помітили, що іменники мають свою основну форму – пряму, а також непряму, відмінну від прямої. Ці «відмінні» від прямої форми й утворили категорію відмінка. У сучасних мовах світу існує приблизно 30 різних відмінків. Специфіку української мови найбільше передає кличний відмінок;

- в українській мові розрізняють дійсний, умовний і наказовий способи дієслів. У балканських мовах є ще переповідний спосіб (коментатив), що виражає дію, яку мовець безпосередньо не спостерігав, а переказує її з уст інших. Цим способом передають відтінок недовіри, сумніву.

Отже, використання елементів порівняльно-історичного мовознавства спонукає студентів до зіставлення, порівняння, аналізу наукової інформації, глибшого усвідомлення сутнісних ознак граматичних явищ.

Суттєвим доповненням до теоретичного матеріалу підручників та навчальних посібників є використання *дидактичної поезії*, коли у віршованій формі подається розуміння виучуваного правила чи певного мовного явища. Дидактичні вірші допомагають осмислити навчальний матеріал, вони вдало поєднують інтелектуальне начало з його художньо-естетичним сприйняттям. Зразками української мовознавчої поезії є вірші Дмитра Білоуса (збірки «Диво калинове», «Чари барвінкові»), Надії Красоткіної (вебсайт «Мова рідна моя, не мовчи! Вірші про мову»), Лесі Лужецької, Алли Свашенко та ін. Серед іншого тут натрапляємо на вірші про частини мови, граматичні категорії, особливості відмінювання окремих розрядів слів тощо. Використання на заняттях дидактичної поезії мотивує майбутніх педагогів до розвитку креативних здібностей, стимулює до написання авторських віршів про виучувані граматичні явища.

Формуванню граматичних навичок сприяє також складання *лінгвістичних казок*, дидактичні переваги яких, на відміну від традиційної граматики, полягають у тому, що тут особливості мовних фактів подаються через казкові символи, художні образи. Як приклади можна запропонувати граматичні казки Івана Вихованця «Неслухняні дітки», «Як посперечалися числівники з іменниками», «Ой, що ж то за шум учинився (Казка про граматичне перемир'я)» [2, с. 166–186] та ін. Використовуючи казкову фабулу, студенти також складають лінгвістичні мініатюри для молодших школярів, враховуючи їхні вікові особливості. Персонажами лінгвістичних казок є частини мови, члени речення, відмінки, рід, число тощо, які діють за мовними законами, виявляючи свої найістотніші ознаки.

Структурним компонентом кожного заняття є використання *цікавих завдань і вправ, загадок, завдань-жартів* з виучуваних тем як емоційно інформативної складової навчального процесу. Вони сприяють розвитку логічного мислення, активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, послаблюють напругу, бо, за твердженням Аристотеля, жарт – це відпочинок. Наведемо приклади таких завдань:

- – Який це час: я бігаю, ти бігаш, він бігас, вони бігають?

– Велика перерва.

- З однини у множину

Вживаюся я тільки в однині –

коротке слово з невеселим змістом.

Додайте літеру – і в множині

одразу стану слобожанським містом.

Який я іменник? (Сум, Суми)

Д. Білоус

- Які три частини мови мають спільний корінь? (Іменник, займенник, прийменник)

На заняттях студенти вчаться складати граматичні сканворди, чайнворди, шаради, загадки, добирати цікаві дидактичні ігри, лінгвістичний гумор, що загалом стимулює освітній процес.

Завершальним етапом роботи над формуванням граматичної компетентності майбутніх педагогів засобами цікавого мовознавства є захист навчальних проєктів. Здебільшого це проєкти інформаційні («З історії граматичних термінів», «Етимологія граматичних термінів», «Назви осіб за професією, посадою, званням», виготовлення лепбуків «Цікаво про частини

мови» тощо) та творчі (інсценізація лінгвістичних казок, видання альманаху «Поетичне мовознавство», проведення мовної вікторини «У світі цікавої граматики» й ін.).

Використання елементів цікавого мовознавства передбачає не лише передачу необхідних знань, умінь і навичок студентам, а й сприяє розвитку їхнього лінгвістичного кругозору, інтелектуальних та творчих здібностей. Вивчення граматики таким чином набуває науково-популярного характеру. Провідними мотивами такого навчання стають внутрішня зацікавленість, бажання пізнати нове, врахування конкретних потреб у професійному становленні майбутніх педагогів. Цьому сприяють поєднання навчально-пошукової, науково-дослідницької та творчої діяльності студентів.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в обґрунтуванні можливостей використання елементів цікавого мовознавства у процесі формування інших складових лінгвістичної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амеліна С. М. Формування граматичної компетенції у професійній підготовці майбутніх перекладачів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2014. Вип. 199 (1). С. 22–27.
2. Вихованець І. Р. У світі граматики. К.: Рад. школа, 1987. 191 с.
3. Вовк О. І. Сучасна стратегія формування англійської граматичної компетенції у студентів-філологів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2008. № 27. С. 5–10.
4. Дика Н. М. Формування лінгвістичної термінології в учнів основної школи під час вивчення граматики. *Studia methodologica*. 2011. Вип. 31. С. 29–33.
5. Дрозд М., Кияк Т. Аспекти формування термінологічних стандартів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2002. № 453. С. 501–507.
6. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / За ред. С. Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
7. Кушнір Т. І. Формування граматичної компетенції учнів 8–9 класів у процесі вивчення синтаксису: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2016. 20 с.
8. Мовчун А. Етимологія граматичних термінів. *Дивослово*. 2000. № 7. С. 24–26.
9. Одинцова Г., Кодлюк Я. Цікаве мовознавство в початковій школі. Тернопіль: Підручники і посібники, 2013. 208 с.
10. Одинцова Г. Особливості вивчення лінгвістичної термінології у початкових класах. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2004. № 2. С. 101–103.
11. Тригуб І. П. Формування граматичної компетенції у студентів немовних спеціальностей ВНЗ у процесі вивчення англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2014. № 10. Т. 2. С. 74–77.
12. Українська мова: Енциклопедія. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. 752 с.

REFERENCES

1. Amelina S. M. Formuvannia hramatychnoi kompetentsii u profesyniy pidhotovtsi maybutnikh perekkladachiv [Grammatical competence formation in the professional training of the future translators]. *Naukovyy visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrayiny. Seriya: Pedagogika, psykholohia, filozofia*. 2014. Vyp. 199 (1). P. 22–27.
2. Vykhoanets I. R. U sviti gramatyky [In grammar world]. K.: Radianska shkola, 1987. 191 p.
3. Vovk O. I. Suchasna strategia formuvannia anhlovnoyi gramatychnoi kompetentsii u studentiv-filologiv [Modern strategy of philology students' English grammatical competence formation]. *Psykholoho-pedagogichni problemy silskoi shkoly*. 2008. № 27. P. 5–10.
4. Dyka N. M. Formuvannia lnhvistychnoi terminolohii v uchniv osnovnoi shkoly pid chas vvychennia hramatyky [Linguistic terminology in primary school students' formation during the study of grammar]. *Studia methodologica*. 2011. Vyp. 31. P. 29–33.
5. Drozd M., Kyiak T. Aspekty formuvannia terminolohichnykh standartiv [Aspects of terminological standards formation]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seria «Problemy ukrayinskoyi terminolohii»*. 2002. № 453. P. 501–507.
6. Zagalnoyevropeyski rekomendatsii z movnoi osvity: vvychennia, vykladannia, otsynuyvannia / Za red. S. YU. Nikolayeva [Common European framework of reference for language: learning, teaching, assesment]. K.: Lenvit, 2003. 273 p.

7. Kushnir T. I. Formuvannia hramatychnoi kompetentsii uchniv 8–9 klasiv u protsesi vyvchennia syntaksysu: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 [Grammatical competence of 8–9 grade students' formation in the course of syntax study]. Kyiv, 2016. 20 p.
8. Movchun A. Etymologia gramatychnykh terminiv [Etymology of grammatical terms]. *Dyvoslovo*. 2000. № 7. P. 24–26.
9. Odyntsova H., Kodlyuk YA. Tsikave movoznavstvo v pochatkoviy shkoli [Interesting linguistics in primary school]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 2013. 208 p.
10. Odyntsova H. Osoblyvosti vyvchennia lingvistychnoi terminologii u pochatkovykh klasakh [Peculiarities of studying linguistic terminology in primary school]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho derzhavnoho pedagogichnogo universytetu. Seria: Pedagogika*. 2004. № 2. P. 101–103.
11. Trigub I. P. Formuvannia hramatychnoi kompetentsii u studentiv nemovnykh spetsialnostey VNZ u protsesi vyvchennia anhliyskoi movy [Grammatical competence formation in students of non-linguistic specialties during the English learning process]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnogo humanitarnogo universytetu. Seria: Filologia*. 2014. № 10. T. 2. P. 74–77.
12. Ukrayinska mova: Entsyklopedia [Ukrainian language: Encyclopedia]. K.: Ukrainska entsyklopedia im. M. P. Bazhana, 2000. 752 p.

УДК6:811.162.1'342-047.22

DOI 10.25128/2415-3605.21.1.14

ОКСАНА РАНИЮК

orcid id: 0000-0001-8859-9254

oksana.raniuk@gmail.com

кандидат педагогічних наук, старший викладач
Хмельницький національний університет
вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький

СВІТЛАНА ВОЙТАЛЮК

orcid id: 0000-0003-1436-2726

govzan@ukr.net

викладач

Хмельницький національний університет
вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький

ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНА ПОЛЬСЬКА МОВА»

Проаналізовано фонетичну компетентність, яка є одним із складників іншомовної комунікативної компетентності. Вказано, що серед дослідників немає єдиної думки стосовно визначення поняття «фонетична компетентність», адже частина з них розуміє фонетичну компетентність як правильну вимову звуків і звукосполучень, коректне наголошування слів і володіння інтонаційними моделями мови, а решта – як здатність до нормативного фонетичного оформлення власного іншомовного мовлення та розуміння мовлення інших. Відзначено, що фонетична компетентність безпосередньо пов'язана з технікою мовлення, елементами якої є дихання, голос, дикція, орфоєпія. Вказано, що результативність формування фонетичної компетентності залежить від використання ефективних методів. Серед методів виокремлено пояснювально-ілюстративний, спостереження над текстом і мовленням, проблемний метод, метод гри, вправ тощо. Запропоновано вправи, які спрямовані на формування фонетичної компетентності. Зазначено, що проведення занять з польської мови з використанням ігрового матеріалу активізує студентів, сприяє досягненню високої результативності знань та мотивує до вивчення мови. Підкреслено, що під час вивчення польської мови важливо використовувати якомога частіше аутентичний текст та постійно працювати над удосконаленням фонетичної компетентності майбутніх філологів.

Ключові слова: філолог, польська мова, фонетична компетентність, вправа, риторична гра.

ОКСАНА РАНИЮК

кандидат педагогических наук, старший преподаватель